

KULTURKRÓNIKA

A MISKOLCI IRÓHÉT

Kezdjük azon, hogy olyan írói egyesület — szakszervezet —, amely az írókat világnézeti frontokon keresztül összefogná, nem is lehetőséges. Amint képtelen gondolat volna a politikusokat szakmai szervezetbe egyesíteni, éppúgy képtelen gondolat az írókat is. Még hagyján, ha ez az egyesület tisztára a munkaadókkal — a kiadókkal — való gazdasági ügyeket intézhetné, de ez — irodalomról szólva és ma — szintén lehetetlen. Az írói munkának nincsen tarifája, nem lehet szó kollektív szerződésekről, itt minden tisztára egyéni ügy. Az egyik író silányabb áruért tízszerannyi pénzt kap, mint a másik a legjobbért, sőt a legjobb esetleg üzleti szempontból nem ér semmit, mert nem értékesíthető, a tőke nem profitálhat belőle. Nem lehet hát az írói szakszervezet a mai rendben más, mint egy olyan sóhivatal, amely ugyan törődik valamenynyire az írókkal, de amellyel maguk az írók egyáltalán nem törődnek.

Teljes félreértése az irodalom szerepének már az is, ha az irodalmat szakmának, afféle mesterségnek fogjuk fel. Nem. Az író, éppúgy, mint a politikus társadalmi harcos, egyes társadalmi közösségeket képvisel, azoknak az élmény és gondolatvilágát fejezi ki és tudatosítja, persze művészi sikon és művészi eszközökkel s ezt csak úgy teheti, ha szívvel-lélekkel benne van, ha érzés és élményvilága közös az illető emberi csoportokkal. Világosabban: amint egy katolikus író elsősorban katolikus és csak azután író, ugyanúgy van a szocialista is. Csak a liberálisoknak számító l'art pour l'artisták kerülgetik a kérdést, mint a macska a forró kását, de viszont ők már eleve tagadják a világnézeti irodalom, sőt a világnézetek létjogosultságát, az irodalmat tisztára egyéni ügynek tekintik, tehát már „elvből” tagadják az írói egyesületek szükségességét is. (Lásd Szomoryt, aki olyan gögös, mintha legalább is a világ legelső boxbajnoka volna.)

Bizonyos is, hogy eddig még — bár sok irodalmi társaság és kulturális egyesület alakult Magyarországon — nem sikerült olyan egyesület létrehozni, amely az írókat valóban összefogta volna. Ennek persze értelmes és világos társadalmi és történelmi okai voltak, már azokon kívül is, amit az előbb megjegyeztem. A harcos, világnézetes íróknak Magyarországon soha sem volt megjelenési, kiforrási lehetőségük, de sokszor még száraz kenyérük sem. Ebből következett, hogy megkellett alkudniok. Vagy az állam abrakostarisznyáján kellett csüngenőik, vagy az egyes tőkés sajtóvállalatok házi irodalmát kellett művelniök. Ez mindegyik kizárta azt, hogy politikai gondolataikat kifejthessék, hogy a magyar közösség ügyeivel bensőségesen foglalkozhassanak. Így a magyar irodalom, amely a 48-as időkben éppen csak megszületőben volt, mint a magyar nép szellemi kifejezése, 67 után atomizálódott és korrumpálódott, egészen a mai fokig.

Ezzel az atomizálódással természetesen velejárt a legteljesebb szellemi és gazdasági kiszolgáltatottság is. S ez nemcsak azokat sújtotta, akik valahol belül voltak, hanem még jobban azokat, akik kívül voltak, mert míg a belüllevőknek a száraz, vagy néha zsiroskenyere biztosítva volt, nekik még az sem. Ebből persze, az következett volna, hogy az írók vegyék tudomásul, hogy az irodalomból becsületes uton a mai világban — különösen kezdő és még nem híres (de hogy legyen az ember plaká-

tok, rádió és ujságok nélkül híres?) íróknak nem lehet megélni, tehát tegyenek le a karriérista ábrándokról, üljenek be valamiféle hivatalba könyvelőnek vagy menjenek ki a Dunaparra zsákolni. Esetleg kapáljanak, vagy tanítsanak gyerekeket számolni. Így is tettek az erősebbek, s néhány író valóban író is lett, annak ellenére, hogy nem lebzselet a kávéházak sarokasztalánál és nem kuncsorgott a szerkesztőségek folyosóján. De a nagy többségnek nem volt meg ehhez a világnézete és nem volt meg a szükséges egyéni — ereje. Így született meg, szinte általános óhajból az IGE, mint az írók gazdasági érdekképviselője.

A gazdasági érdek képviselője persze, nem sikerült, mert hiszen nem is volt ilyen gazdasági érdek. A belüllevő írók hallgattak és lapultak, nem foglalhattak állást főnökeikkel szemben, sőt valljuk meg, egyesek egyenesen lenézték a szakszervezetbe tömörülő s szerintük másod és tizedrangú „író”-kat, epigonokat és dilettánsokat, a kívüllevők, nos, a kívüllevők mit csinálhattak volna az állammal és a sajtókapitalistákkal szemben? — Járták tovább a kultuszminisztérium előszobáit, a szerkesztőségek folyosóit, mert elvégre ki kényszeríthetné a kiadókat és a szerkesztőket arra, hogy X-nek vagy Y-nak a könyvét kihozzák, a verseit vagy cikkeit elfogadják?

A gazdasági érdekképviselő hát nem sikerült. Egyetlen érdeme az IGE-nek, hogy innen-onnan befolyó pénzeiből itt-ott egy-egy megszorult íróat átmenetileg kiségitett s különböző anyagi természetű ügyeket elintézett. Ez is valami, de milyen messze van a céltól!

De még kevésbé sikerült az írók szellemi összehozása. Az első íróhét a Balatonnál még nagy zajt csapott. Társadalmi és politikai tekin-
télyek vettek részt rajta, beszéltek és lelkesedtek. Az ujságok is hasábos tudósításokat hoztak. Még maguk a nagy írók egyik-másika is le-méltó-ztatott fáradni egy-két napra. De hogy nincs mondanivalójuk, hogy nincs szellemi közösségük egymással, hogy nincs eszme, gondolat, ami össze-fogná őket, az már akkor meglátszott. Üres ünneplésből viszont nem sokáig élhet az író, elvégre ő szellemi harcos, akinek az ünneplés nem szó-rakozás, hanem — unalom. Különösen, ha politikai gátlások, a jelenle-vő notabilitások és az ingyenes vendéglátás miatt nem mondhat az ember ki egy egészséges gondolatot, egy épkezláb szabad mondatot sem. Így aztán a következő, a lillafüredi, majd a margitszigeti íróhét mind-mind lejjebb szállott intenzitásában és értékben, míg aztán most a miskolci íróhét eljutott a csődig.

Már az maga fanyar szájzajt adott a résztvevőknek, hogy a „nagyok” nem jöttek el. Nem volt ott senki, aki számít, még Móricz Zsigmond sem, aki pedig nem gögös és el szokott menni mindenféle ünnepre. Aztán tel-
jesen hiányoztak a folyóirat csoportok vezetői, a szerkesztők. Sem a Nyugat, sem a Válasz, sem a Szép Szó, sem a Kassák-csoport nem volt képviselve. Hogy a szélsőbal kimaradt, az szinte magától értetődő. Per-
sze, ezek a csoportok, illetve csoportfőnökök kölcsönösen nem állhatják egymást és kölcsönösen „nem író”-nak tartják egymást. Természetesen nehézzé tette a dolgot az is, hogy a vendéglátó Miskolc városa 50 író-
nak ígért szállást, ellátást és féláru jegyet. Milyen keserves feladat volt ezt az 50 jegyet úgy elosztani, hogy senki se sértődjön meg a betegesen hű és nevetségesen érzékeny irodalmárok között. Az egyik azon sértő-
dött meg, hogy szegény és mégsem kapott jegyet, a másik azon, hogy nincs ugyan rászorulva, de micsoda dolog az, hogy „kis senkik” (híres írói definíció!) kapjanak jegyet és ő ne kapjon, a „nagy” és „híres” író?

Ez azonban a dolognak csak a technikai részét jelenti. Sokkal súlyo-

sabb az, hogy a szellemi rész valósággal siralmas volt. „Konferenciákat” hirdettek, előadásokat és irodalmi estet, de ebből jóformán csak az irodalmi est valósult meg. Az előadásokat fásult imalom és részvétlenség kísérte. A megnyitó ülésen elhangzottak a szokásos közhelyek és elmentek az írók szórakozni. A másnap délelőtti konferencia elmaradt, mert nem volt miről beszélni, ehelyett kimentek Lillafüredre ebédelni. Rendiben van, enni is kell, de minek ekkora céció és előkészület. A következő előadáson Balassa József beszélt a nyelvhelyességről, aztán Peterdi Andor Lévai Józsefről, a miskolci íróról. Az írók meghallgatták és elmentek vacsorázni. Másnap Kárpáti Aurél beszélt a kételkedő kritikusról unottan és finoman már rég megirt és sokszor hallott gondolatokat, aztán Halmi Bódog az életrajzi regények divatjáról. Közben megemlékeztek pár halk szóval a Surányi Miklós Széchényi életrajza körüli s a Féja Géza Ady-könyve körüli hajszákról. Pár fáradt helyeslés, amely a teljes közönybe fulladt. Az írói szabadság kérdése nem borzolta fel az írókat és nem érdekelte a polgári közönséget. Ekkor már szinte közóhajra felszólaltam én. Nem az írói szabadságról beszéltem, hiszen láttam, hogy a jelenlevők — jórészt az állam kenyere éldegélő tanárok és más ilyen emberek feszélyezve éreznék magukat, különben is írói szabadság és társadalmi szabadság nemcsak összefügg, de egyugyanazon dolog — hanem a kritikáról, ami nincs, és amit Kárpáti nem világított meg, hogy miért nincs. A kritika világnézetek dolga, nem a legelőben lóg és teljesen reménytelen kísérlet „objektív” kritikáról beszélni.

Másnap megint szórakozás, fürdőzés, este irodalmi ünnepély a színházban. Nyolc órától éjfélutánig. Sok felolvasás, kevés élményerejű előadás. Ascher Oszkár és Mécs László szavalatai a szokásos színészi modorban, színészi trükkökkel hatottak az erre a célra beállított közönségben, míg ellenben a Nagy Lajos finom magasrendű szatirája nem hatott. A félig már alvó közönséget a Várnai Zseni mellett megnyilvánuló politikai tüntetés, a Tersánszky J. Jenő figurázása ébresztette fel. Utánuk, legutoljára én beszéltem arról, hogy miért nincs az igazi irodalomnak közönsége, s hogy az osztrálytársadalomban már nem is lesz. Majd csak az 5-6 millió szegényparaszt és a 2-3 millió munkás politikai és gazdasági felszabadulása adja meg az irodalomnak azt az anyagi és erkölcsi bázist, amelyről tovább indulhat. Egy új rend, egy új világ kell ide, amelyért az írónak is kötelessége, saját emberi és írói érdekében is küzdenie a művészete eszközeivel.

Alapjában tehát az egész íróhéttől csak ez az est sikerült, de ez nem az íróknak, nem a rendezésnek, nem a polgári közönségnek az érdeme, hanem a miskolci munkásságé, amely hűségesen kitarított a fülledt és bágyasztó teremben, hogy a saját osztályíróit, akiket természetesen leghátulra helyeztek, meghallgathassa.

Ezután már nem is történt semmi. A nevesebb írók elutaztak, elvégre nem szórakozhatnak egy egész hétig egyugyanazon helyen, a többiek pedig élvezték tovább Miskolc szives vendéglátását, amelyben az én paraszti igényeimhez mérve — hiba nem volt. Volt mit enni, inni, bővebben, mint otthon.

Az egészből pedig a tanulság az, hogy nem lehet semmiféle emberi közösséget összetartani, sikeres, közös munkálkodásra egyesíteni, ha nincs közöttük világnézeti, eszmei közösség, amely a gazdasági érdekek szinte erkölcsi háttért és társadalmi erőt ad.

Az írók és emberek — s még hozzá betegesen érzékeny és hiu emberek, akik — bár tagadják — beletartoznak valamelyik emberi közös-

ségbe, valamelyik osztályba s ez meghatározza mindennapi cselekvésüket. Ha a fasizálódó társadalom állami abrakra fogja az írókat, az — mint a jelen példa már előre bizonyítja — a szellem, a polgári szellem halála lesz. A jövő embereinek, a jövő gondolkozóinak és íróinak már nem az írói kasztba való bejutás lehet a célja és az útja, hanem az osztályban való maradás: az *osztályközösség és az osztálykors vállalása*. Ha a munkások kibírják, az íróknak is **ki** kell bírni. Akik nem bírják, azok meg tegyék le. Nem méltók, vagy gyengék az osztály képviselőit.

Veres Péter

A ZSIDÓK VILÁGKONGRESSZUSA. Genfben a zsidók világkongresszust tartottak. Harminckét ország zsidóságának kétszáz és egynéhány kiküldötte vonult fel erre a kongresszusra, hogy módot találjanak a zsidóság gazdasági, szociális és politikai létét veszélyeztető támadások elhárítására. A zsidókérdés megoldásáról volt szó tehát, majd csak úgy, mint hajdanán a janéi színhedronban, vagy a bázeli első cionista kongresszuson 1897-ben, amikor először vetődött fel a zsidó „önsegély” gondolata. Ahogy zsidó népképviselő volt a múlt századvégi cionista kongresszus, olyannyira népképviselő a zsidók első világkongresszusa is. Ezt a mostani kongresszust nem lehet függetlenül nézni a cionizmustól. Hiába voltak ott a zsidóság számos politikai árnyalatának képviselői, a kongresszus a zsidó népiség és nemzeti gondolat jegyében zajlott le, amit szimbolikusan hirdetett a cionisták kék-fehér lobogója is az elnöki emelvényen. Akik a zsidóságot nem mint egységes népet tekintik, azok távol is maradtak a kongresszustól, mint a nemcionista szövetségek. Így az American Jewish Comittée, az Anglo Jewish Board of Deputies és az Alliance Jisraelite Universelle. Ez utóbbi mindenkor következetesen szembehelyezkedett a zsidó népi és nemzetiségi törekvésekkel, úgy hogy mostani magatartása csupán következetes folyománya a réginek. Nem képviseltette magát ezen a kongresszuson a harmadik német birodalom és a szovjetunió zsidósága, továbbá képviselő nélkül maradt a magyar zsidóság is, amely sokat támadott évtizedes elvi álláspontja mellett tartott ki, dokumentumát nyújtva ezzel annak a felfogásának, hogy belügyeibe nem kér külső beavatkozást.

A kongresszus népképviselői rendszere azt a célt kívánta szolgálni, hogy minden ország zsidóságának delegációja a közvetlen ismeretek és tapasztalatok alapján tárja fel országa zsidóságának sérelmeit és a zsidóság nemzetközi szolidaritásának felkeltésével, közös erővel igyekezzenek azokat reparálni. Meg kell állapítani, hogy ez a szándék megbukott, inerte a delegátusok javarésze nem hazája zsidóságának viszonyairól beszélt, hanem mindig csak általánosságokat érintett és aki otthoni állapotait emlegette az bátran tehette is ezt, mert országa közállapotait ezzel előnyös oldaláról mutatta be. Utalhatunk itt akár Morris Myerre, aki az angliai zsidók kedvező helyzetéről számolt be, akár Stranzki csehszlovák delegátusra, aki kijelentette, hogy Csehszlovákiában a politikai és felekezeti szabadság és a zsidók egyenjogúsítása gyakorlati valóság, vagy idézhetjük az olasz Orviatot is, aki amellettt tett vallomást, hogy „Mussolini Olaszországa nemes példája a zsidók teljes egyenjogúsításának.” Ezzel szemben, ahol a zsidóság komoly gazdasági és politikai elnyomatás alatt szenved, azoknak az országoknak a kongresszuson jelenlévő delegációi bejelentették, hogy a diplomáciai képviselők nyomása folytán akadályozva érzik magukat abban, hogy országuk zsidóságának helyzetéről jelentést tehessenek. A lengyel delegátus ugyan éles vádbeszédet tartott a lengyel kormány ellen, a végrehajtóbizottság határozata értelmében lefolytatott viták azonban lehetőleg megtartották általános